

SÆCULUM V, ANNUS 458.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ,

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ,

ΑΠΑΝΤΑ.

THEODORETI,

CYRENSIS EPISCOPI,

OPERA OMNIA :

POST RECENSIONEM JACOBI SIRMONDI,

*IMPRIT, GRÆCA E CODICIBUS LOCUPLETAVIT, ANTIQUIORES EDITIONES ADHIBUIT, VERSIONEM
LATINAM RECOGNOVIT, LECTIONUM VARIETATEM, AMPLISSIMOS INDICES ADJECIT*

JOAN. LUDOV. SCHULZE

GR. ET OO. LL. IN ACAD. FRIDER. P. P. O.

(Halæ 1769 et ann. seqq.) :

ACCESSIT AUCTARIUM THEODORETI QUOD OLIM ADORNAVIT JOAN. GARNERIUS :

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS PRIMUS.

VENIUNT QUINQUE VOLUMINA 60 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDERETUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA.

1860

Χαναάν; » Εἰ γὰρ ἐχρῆν μνημονεύσαι τῶν υἱῶν, ἔδει πάντων, καὶ μὴ μόνου Χαναάν. Ὁ Χαναάν καὶ αὐτὸς ἀσεβὴς ἐγένετο, ὥς ἡ ἱστορία δηλοῖ. Βουλόμενων οὖν τὸ πνεῦμα δεῖξαι τὴν οἰκειότητα (69) τοῦ πατρὸς ἰς πρὸς τὸν υἱόν, τρόπον τινὰ ἀπαλλοτριῶ τῆς τῶν ἀδελφῶν εὐσεβείας, προσθήκη τοῦ, « Χάμ ἦν (70) πατὴρ Χαναάν. » Ὅτι μὲν γὰρ πάντες τοῦ Νῶε τῶ γένει· μόνος δὲ οὗτος οὐχ υἱὸς τῶ τρόπῳ· ἀλλὰ τοῦ ὁμοίου παιδὸς πατὴρ. Διόπερ ἐμφαντικῶς κεῖται, « Αὐτὸς πατὴρ Χαναάν. » Ἐφερὲ δὲ ὁ Ἑβραῖος ὁ ταῦτα εἰπὼν καὶ παράδοσιν τοιαύτην, ἐπινεγκῶν ἀποδείξειν τῇ παραδόσει· ὥς ἄρα ὁ Χαναάν πρότερος εἶδε τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πάππου, καὶ ἀνήγγειλεν αὐτοῦ τῷ πατρὶ μόνῳ, καταμικρύνων ὡς περ τοῦ γέροντος. Ὁ δὲ Χάμ δέων, ὁμοίως (71) τοῖς ἀδελφοῖς μὴ προσελθεῖν τῷ πατρὶ ἀσεβῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπιπληῖσαι τῷ πρώτῳ θεασαμένῳ καὶ διαβάλλοντι, αὐτὸς δὲ καὶ πέπεισται, καὶ εἰσῆλθε, καὶ εἶδε, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἀδελφοῖς. Καὶ ταῦτα δὲ δοκεῖ μῦθος εἶναι, εἰ μὴ τὸ τῆς ἀποδείξεως ἦν ἰσχυρόν. « Καὶ ἐξυπνίσθη γὰρ, φησὶ, Νῶε ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ ἔγνω ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος. » Μικρότερος (72) μὲν γὰρ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Χάμ οὐκ ἦν, ἀλλὰ δευτέρος. « Σὴμ γὰρ, φησὶ, καὶ Χάμ, καὶ Ἰάφεθ. » Καὶ εἰ τὸν μικρόν ἤθελε δεῖξαι, τὸν Ἰάφεθ ἀν ἔλεγεν. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς ἐκγόνους (73) υἱοὺς αἰεὶ λέγουσιν οἱ πάπποι, καὶ τοὺς μακρόθεν ἀπογόνους, τὸν βραχυτάτον τῶν ἐκγόνων (74) τὸν Χαναάν, εἰρῆκεν ἡ Γραφή ἐγνώσθαι παρὰ τοῦ Νῶε, ὅτι αὐτὸς ἐποίησε ταῦτα. Καὶ ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, εὐθὺς ἐπάγει τὸ θεῶν λόγιον, καὶ εἶπεν. « Ἐπικατάρατος Χαναάν, δούλος δούλων (75) ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. Εἰ δέ τις θαυμάζῃ, τί δήποτε ὁ Χάμ, καὶ αὐτὸς ἀσεβὴς ὢν, τὴν αὐτὴν κατάραν οὐκ ἔσχε τῷ υἱῷ, ἐπιγινώτω ὡς εἰ ἦν λελεγμένος τῷ Χάμ, « Δούλος δούλων ἔσται, » τῆς δουλείας μετέσχον ἀν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὥς οἱ τοῦ Χαναάν ἀδελφοὶ δούλοι ἐγένοντο κατὰ τὴν κατάραν, ὣν δούλος ἀπεφάνθη Χαναάν.

EPQT. NH'.

Τί δήποτε τοῦ Χάμ ἐπταικότος, ὁ ἐκείνου παῖς ἐδέξατο τὴν ἁρὰν; Κοινῇ πάντες μετὰ τὴν τοῦ κατακλισμοῦ παῦλαν τῆς θείας μετέλαχον εὐλογίας. Τολμηρόν τοίνυν ἐπέλαθεν ὁ Νῶε, ἐπαγαγεῖν ἁρὰν τῷ τῆς θείας εὐλογίας μετεκληχότι· τοῦτου χάριν τῷ ἐκείνου παιδί

» Gen. ix, 18. » ibid., 24. » ibid. 18. » ibid. 25.

VARIÆ LECTIONES EX CATENA LIPSIENSI.

» Cat. p. 164. τὴν ὁμοιότητα τοῦ Πατρὸς.

NOTÆ.

(69) Οἰκειότητα. Cod. et Pic. ὁμοιότητα.
(70) Ἦν. Cod. et Pic. αὐτός.
(71) Δέων ὁμοίως. Cod. et Pic. εἰ ὁμοίος ἦν. Ad marginem itaque notavit Picus : « Deest ἔδει aut simile. »
(72) Cod. et Pic. μικρός.

» Nam si opus erat mentionem facere filiorum, omnium utique oportebat, et non solius Chanaan. Chanaan ipse etiam erat impius, ut historia declarat. Volens igitur spiritus divinus ostendere similitudinem patris et filii, eum quodammodo a suorum fratrum pietate distinguit, adjiciens : « Ipse Cham pater est Chanaan. » Genere siquidem erant omnes filii Noe : solus autem iste moribus non erat filius, sed sui similis filii pater. Quamobrem ad majorem demonstrationem positum est istud : « Ipse pater est Chanaan. » Qui vero hæc dixit Hebræus, hanc etiam traditionem afferebat, et traditionem ratione 70 confirmabat. Primum Chanaan verenda avi sui vidisse suoque solum patri narrasse tanquam senem irridentem. Cham vero, cum similiter ac fratres non deberet impie ad patrem accedere, sed objurgare eum qui primus viderat, et illudebat ; ipse quoque persuasus, et accessit, et vidit, fratribusque renuntiavit. Sed hæc viderentur esse fabulosa, nisi hoc quod sequitur demonstrationis vim haberet : « Et suscitatus est a somno suo, inquit, et cognovit quæcunque fecerat ei filius suus junior ». Cham autem non erat ejus filius junior, sed secundus. Sem enim, inquit, et Cham, et Japhet ». Quod si filium minimum demonstrare volebat, Japhet nominasset. Quoniam vero avi nepotes, ac eos etiam qui ab his longa serie nascuntur, solent filios appellare, Chanaan nepotum minimum dicit Scriptura cognitum fuisse a Noe, sceleris hujus auctorem exstitisse. Et quod hoc ita se habeat, subjungit statim divinus Sermo, et ait : « Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis ». Quod si quis miretur, quamobrem Cham, cum ipse quoque esset impius, eandem cum filio maledictionem non sit sortitus, cognoscat, quod si hanc sortitus esset, videlicet « servus servorum erit, » servitutis etiam participes fuissent fratres ejus. Nam ex maledictione fratres quoque Chanaan servi fuerunt eorum, quorum servus declaratus est Chanaan.

71 INTERR. LVIII.

Quare, cum Cham deliquisset, filius ejus maledictionem suscepit ? Cessante dilavio omnes pariter benedictionis diviniæ participes facti sunt. Temerarium igitur existimavit Noe maledictionem illi inferre, qui benedictionem divinam consecutus erat : quamobrem

(73) Cod. et Pic. ἐγγόνους.
(74) Cod. et Pic. ἐγγόνων.
(75) Δούλος δούλων. His verbis utitur Aquila. ut habent παῖς οἰκίτης, quos alio loco sequitur Theodoretus. Vid. infra interrog. 12 in Josuam.

ejus filio maledictionem intulit. Est autem supplicium justum. Quia enim, cum filius esset, in patrem deliquit, ob id per filii maledictionem poenas luit. Ad hæc considerandum est illud, quod si ipse Cham maledictionem suscepisset, in totum genus maledictio ea pervagata fuisset. Verum, minimum filium ejusmodi castigatione increpavit. Hoc autem sciendum, quod verba justii, non maledictio, sed prophetia sunt. Nam cum Israel ex Sem genus ducens, Palestinam occupaturus esset, quam olim incoluerant, qui ex Chanaan descenderant, in maledictionis formam prophetiam effert; prædicens quidem futura, deterrens autem posteros, ne peccent in parentes. Id quod nos aperte docet benedictio Sem: « Benedictus, inquit, Dominus Deus Sem, et erit Chanaan servus ejus ^d. » Non enim duobus hunc subjecit, sed soli Sem. Et Japheth quidem multiplicem progeniem prædixit, Sem vero pietatem. Nam Deum prophetavit habitaturum in tentoriis Sem: habitavit autem apud patriarchas, qui ex Sem orti sunt: et apud prophetas, qui ex illis descenderunt: et prius in tabernaculo, posterius Hierosolymis. Et hæc prophetia certissimum finem habuit, mysterium dispensationis: **72** quando Deus verbum, Dei et Patris Filius unigenitus, carnem assumpsit et homo factus est, et carnem, quam accepit ex semine David et Abraham, templum suum nominavit. Nam ex Sem hi quoque originem duxerunt: at servitus Chanaan in Gabaonitis finem cepit.

INTERR. LIX.

Dixerunt quidam ex magistris bitumen esse calcem vivum.

Ignorantes, ut verisimile est, fontes in Assyria existentes, putaverunt ex calce viva turrin ædificatam esse. Ego vero diligenter didici ab iis qui illinc veniunt, esse fontes, qui hanc materiam cum aqua effundunt: et quod ædificiis construendis illam adaptantes, coctilem cum ea laterem componunt, atque hoc pacto turrin ædificatam esse aiunt. Et oculati testes affirmant se effregisse particulam aliquam, et probe novisse bitumen esse coctilibus lateribus substratum: asserentes alioqui penuriam esse lapidum in Assyria, et ob eam rem lateribus uti pro lapidibus. Atqui sine lapidibus quomodo calx viva confici possit?

^d Gen. ix, 26.

VARIÆ LECTIONES EX CATENA LIPSIENSI.

⁷² Cat. p. 165. τὴν παιδ. διὰ τοῦτο παρέπεμψε. ⁷⁴ Quæst. 59 in cat. p. 175 ponitur post quæst. 60 et 61. ⁷⁵ Cat. p. 175. καὶ διορύξαι τι μέρος.

NOTÆ.

(76) Cod. et Pic. ὑπέδειξεν.
(77) *Tirés τῶν διδασκάλων.* Hebræus scilicet, ut Syrus interpres, ut e Diodoro liquet. Vide Montf. Hexapl. Orig. p. 27. In editione Græca 1 Pici hæc interrogatio est pars præcedentis, in mar-

A περιτέθεικε τὴν ἀράν. Ἐχει δὲ καὶ ἡ τιμωρία τὸ δίκαιον. Ἐπειδὴ γὰρ υἱὸς ὢν ἐξήμαρτεν εἰς πατέρα, διὰ τῆς τοῦ παιδὸς αὐτοῦ ἀρᾶς δέχεται τὴν τιμωρίαν. Πρὸς δὲ τοῦτοις σκοπητέον κἀκεῖνο, ὡς εἰ αὐτὸς ὁ Χάμ ἐδέξατο τὴν ἀράν, εἰς ὅλον ἂν διέβη τὸ γένος ἡ τιμωρία· εἰς δὲ τὸν νεώτατον υἱὸν τὴν παιδείαν παρέπεμψε ⁷², καὶ τοῦτο δὲ δεῖ εἰδέναι, ὡς πρόβησις ἐστίν, οὐκ ἀρὰ, τοῦ δικαίου τὰ ῥήματα· ἐπειδὴ γὰρ ἡμελλεν ὁ Ἰσραὴλ ἐκ τοῦ Σὴμ κατάγων τὸ γένος, τῆς Παλαιστίνης παραλαμβάνειν τὴν δεσποτείαν· ταύτην δὲ πάλας ὄκουν οἱ ἐκ τοῦ Χαναάν βεβλαστηκότες· εἰς ἀρὰν σχηματίζει τὴν πρόβησιν, παραγορεύων μὲν τὰ ἐσόμενα, δεδιττόμενος δὲ τοῦς ὕστερον ἐσομένους, μὴ πλημμελεῖν εἰς γονέας. Καὶ τοῦτο σαφῶς ἡμᾶς ἡ τοῦ Σὴμ εὐλογία διδάσκει. « Εὐλογητὸς γὰρ, φησὶ, Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σὴμ· » καὶ ἔσται Χαναάν παῖς αὐτοῦ. » Οὐ γὰρ τοῖς δύο τοῦτον ὑπέταξεν (76) ἀλλὰ μόνῳ τῷ Σὴμ. Καὶ τοῦ μὲν Ἰάφεθ τὴν πολυγονίαν προεῖρηκε, τοῦ δὲ Σὴμ τὴν εὐσέδειαν· τὸν γὰρ Θεὸν ἐν τοῖς σκηνώμασι τοῦ Σὴμ κατοικήσειν προεῖρηκε. Κατόκησε δὲ ἐν τοῖς ἐκ τοῦ Σὴμ πατριάρχαις, καὶ ἐν τοῖς ἐκ τούτων βεβλαστηκόσι προφῆταις· καὶ ἐν τῇ σκηνῇ πρότερον· καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ὕστερον. Ἀκριβὲς δὲ τέλος ἔσχεν ἡ προφητεία τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον· ὅτε αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Υἱὸς μονογενὴς, ἐσαρκώθη καὶ ἐνηθρώπησε καὶ ναὸν ἑαυτοῦ προσηγόρευσεν, ἦν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ καὶ Ἀβραάμ. Ἐλαβε σάρκα. Ἐκ τοῦ Σὴμ γὰρ καὶ οὗτοι C κατήγον τὸ γένος. Ἡ δὲ τοῦ Χαναάν δουλεία ἐν τοῖς Γαβωνίταις τὸ τέλος ἐδέξατο.

ΕΡΩΤ. ΝΘ ⁷⁴.

Τὴν ἀσφαλτόν τινες τῶν διδασκάλων (77) φασαν ἀσβεστον εἶναι.

Οἱ ἀγνοοῦντες, ὡς εἰκὸς, τὰς ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ πηγὰς, ψήθησαν ἀσβέστην τὸν πύργον ψκοδομεῖσθαι. Ἀκριβῶς δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀφικομένων μεμάθηκα, ὡς εἰσι πηγὰι ταύτην ἀναβλύζουσαι τὴν ὕλην μεθ' ὕδατος· καὶ ὅτι ταύτην ταῖς οἰκοδομίαις (78) συνυφαίνοντες, ἐπὶ ταύτης τὴν ὠπτημένην συνετίθεσαν πλίνθον. Οὕτω καὶ τὸν πύργον ψκοδομησθαί φασι, καὶ οἱ αὐτόπται τούτου διαβέβηκαί τι μέρος ⁷⁵ ἰσχυρίσαντο, καὶ ἀκριβῶς διαγινῶναι, ὡς ἀσφαλτος ταῖς ὠπτημέναις ὑπέστρωται πλίνθοις. Ἄλλως τε καὶ λίθων εἶναι σπάνιν ἐν τῇ Ἀσσυρίᾳ φασὶ, καὶ διὰ τοῦτο ταῖς πλίνθοις ἀντὶ λίθων κεχρησθαι· λίθων δὲ δίχα πῶς ἂν γένοιτο ἀσβεστος;

gine autem hanc notulam apposuit Picus: « Ἰδὲ videtur ponenda alia quæstio, τί ἐστὶ ἀσφαλτος. »

(78) *Ταῖς οἰκοδ.* Cod. ταῖς ἐν ὕδασι οἰκοδομίαις, Pic. τὰς ἐν ὕδασι οἰκοδομίαις.